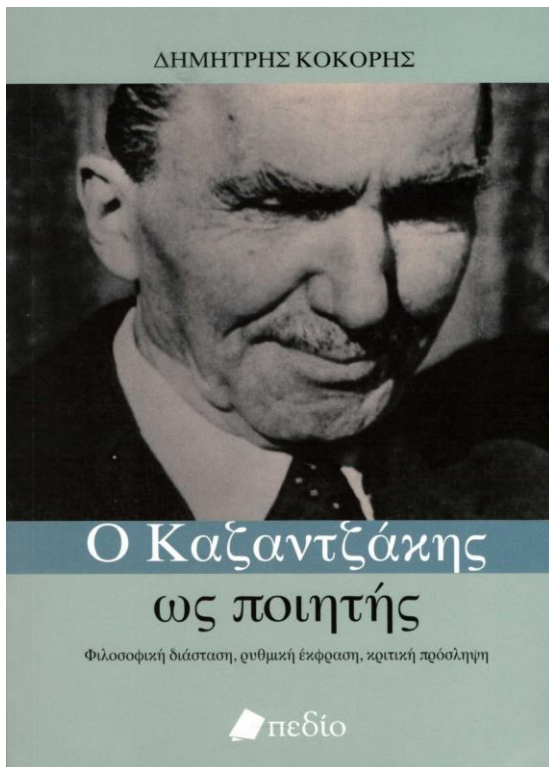

Què en queda, del Kazantzakis poeta?

Vangelis Khatzivassiliu

Traducció: Pau Sabaté Marqués

El llibre sobre el Kazantzakis poeta és, segons l'autor de la ressenya «Un estudi crític del conjunt de la seva obra poètica que separa amb gosadia el gra de la palla i explica les causes històriques del seu tancament en els marges de la tradició versificadora. La versió original de la present ressenya es publicà el 13 de setembre de 2021 al diari *To Bήμα* [La Tribuna]: <https://www.tovima.gr/2021/09/13/books-ideas/ti-menei-apo-ton-poiiti-kazantzaki/>

Δημήτρης Κόκορης, *Ο Καζαντζάκης ως ποιητής. Φιλοσοφική διάσταση, ρυθμική έκφραση, κριτική πρόσληψη*. Αθήνα: εκδ. Πεδίο, 2021. 288 σελ.

Dimitris Kókoris, *Kazantzakis com a poeta. Dimensió filosòfica, expressió rítmica, assimilació crítica*. Atenes: ed. Pedio, 2021. 288 pàgs.

L'àmplia difusió, durant moltes dècades, de Kazantzakis en tant que novel·lista, tant a Grècia com a l'estranger, sovint fa que oblidem que durant un període notable de la seva vida i activitat literària era poeta; que la poesia, per ell, va constituir una ambició constant i un terreny d'expressió privilegiat.

Amb aquest estudi, ben escrit i curosament articulat, Dimitris Kókoris examina la qüestió del Kazantzakis poeta no només de manera estrictament filològica, com a element de la història de la literatura, sinó també de manera crítica i interpretativa, com a conjunt literari en tots els aspectes. No és casualitat que Kókoris hi compagini excel·lentment les seves

dues ocupacions principals: la d'acadèmic i estudiós i la de crític literari (l'ordre no implica cap valoració).

Primers poemes, *Ascesi* i teatre

El recorregut comença amb els primers poemes de l'autor (1906-1914): provatures amb el decatrísíl·lab sense rima, poemes en prosa i sonets. Els trets principals en són l'esteticisme (divinització de la natura, adoració de la bellesa i messianisme), la presència notòria de Nietzsche i el nihilisme heroic que comporta, en combinació amb un etnocentrisme pres d'Íon Dragumis, així com l'*élan vital* d'Henri Bergson, el flux intern que travessa l'existència i la manté allunyada de les normes de la lògica severa i el racionalisme.

Kókoris classifica l'*Ascesi* (1927 / 1945) juntament amb els primers poemes. Per bé que l'*Ascesi*, com és ben sabut, presenta d'entrada la forma d'assaig filosòfic, l'estudiós en qüestió prefereix accentuar-ne la manera lírica i el caràcter místic, que en fan evident el to i l'alè poètic, posant de relleu en paral·lel el gnosticisme de l'obra, el «transcomunisme» (el terme és de Kazantzakis) i la gran escapada cap a la llibertat –cap a la fi del domini sobre nostre tant de la por com de l'esperança.

El teatre va ocupar Kazantzakis tant com la poesia, amb la diferència, en aquesta anàlisi, que els seus drames, que estan escrits en hendecassíl·labs i decatrísíl·labs iàmbics, abasten els períodes històrics més diversos (l'antiga Grècia, l'època bizantina i la moderna) i presenten un recorregut des de l'ascensió heroica a la caiguda heroica, pertanyen al seu corpus poètic i constitueixen una part inalienable de la seva obra en vers. Aferrat, des dels seus primers poemes, a la versificació tradicional, Kazantzakis projecta a través de les seves tragèdies el mite i la història en el present, cosa que ens pot recordar un dels manaments explícits de la modernitat, però la seva concepció del ritme i la vinculació amb el passat literari no li permeten, tampoc en el teatre, cap obertura radical.

Traduccions, *Odissea* i *Tercines*

No oblidem que Kazantzakis va ser un políglota i un traductor incansable. En fer memòria de les seves traduccions (que van del 1912 al 1965), entre altres, d'Unamuno, Lorca, la *Divina Comèdia* de Dante, el *Faust* de Goethe i la *Iliada* i l'*Odissea*, Kókoris assenyala que el verb kazantzakià acosta Dante i Goethe a la seva pròpia llengua poètica i dona també el to i l'estil a les traduccions d'Homer (en col·laboració amb el filòleg Kakridís). D'altra banda, l'*Odissea* i la *Divina Comèdia* constitueixen els models poètics de Kazantzakis per a la composició èpica de la seva pròpia *Odissea* (1938) de 33.333 versos. El vers decaheptassíl·lab, el fervor poètic descomunal i el col·leccionisme irreductible de la llengua de l'*Odissea*, amb un Odisseu que vagareja pel món fins a arribar als antípodes i a la mort, traeixen un poema èpic completament orientat a l'extensió i no a la intensitat. Una composició que es veu incapaç de governar el sobrepès del seu material lingüístic, cosa que permet a la traducció anglesa (obra de Kimon Friar) respirar amb molta més llibertat

que l'original. I si pensem en comparar l'*Ulisses* de Joyce, el monument de la modernitat literària europea, amb el Kazantzakis de l'*Odissea*, el segon continua, una vegada més, lligat a la tradició, ja que ni vol ni pot comunicar-se amb allò que es reflecteix en el corrent de consciència joycià: la múltiple fragmentació del món modern. I si bé distingim, en l'Odisseu kazantzakià, certes traces del mètode historicomític, l'absència de la discontinuïtat orgànica pròpia de la mirada moderna desencoratja, de nou, qualsevol hipòtesi en aquest sentit.

Entesos. Els fracassos artístics sempre tenen una base històrica, com mostra clarament Kókoris. Ara bé, se'n salva res, al final, de l'obra poètica de Kazantzakis? L'estudiós en salva, i recomana sense reserves, les *Tercines* (1960), publicades pòstumament: tercets encadenats a la manera de Dante que tracten els deutes espirituals de Kazantzakis. La densitat, l'evitació dels extremismes lingüístics i les dimensions clarament més reduïdes converteixen les *Tercines* en un bot salvavides, atès que es tracta de l'única obra amb la qual Kazantzakis pot sobreviure en els nostres dies com a poeta, si és que pot sobreviure.

Rigor filològic, multiplicitat i diversitat d'arguments, moviment panoràmic (tot el Kazantzakis poeta), interpretacions clares i agosarades, així com sentit històric de la grandesa poètica: aquestes són les característiques inconfusibles amb les quals se'ns presenta l'obra de Kókoris. El seu paràmetre principal és la crítica en profunditat: observa la poesia kazantzakiana més enllà de mites i convencions, però també en salva els elements que hi donen cohesió, i al mateix temps desenvolupa un diàleg en molts nivells amb la recepció crítica del Kazantzakis poeta, tal com es registra, es narra i s'incorpora tot al llarg del llibre.